

Міжнародна конференція «Міська єврейська спадщина й історія Центрально-Східної Європи»

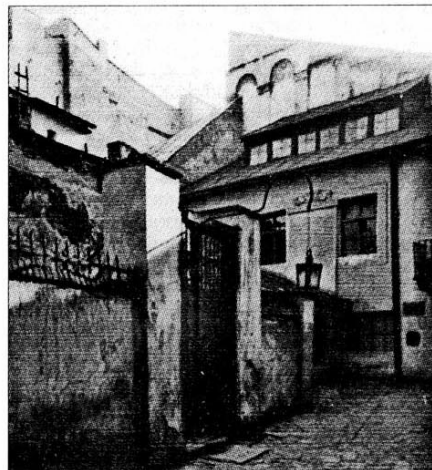
29–31 жовтня 2008 року в Центрі міської історії Центрально-Східної Європи у Львові відбулася міжнародна конференція «Міська єврейська спадщина й історія Центрально-Східної Європи». Вибір проблематики конференції не був випадковий. Багатогранна матеріальна та культурна спадщина єврейської цивілізації в Центрально-Східній Європі, майже знищена під час Голокосту, у повоєнний період опинилася в цілковитому занепаді. Внаслідок розпаду Радянського Союзу та лібералізації суспільно-політичного життя розпочався процес відкриття, повернення й відновлення пам'яті про єврейську спадщину Центрально-Східної Європи. Регенерація та ревіталізація єврейських історичних дільниць цього регіону стала останнє десятиліття предметом особливого зацікавлення науковців. Ця тема містить складні аспекти теорії та практики: зв'язок між минулим, пам'яттю й історією, проблему реальності, автентичності й виртуальності, міське планування й економічні аспекти відновлення історичної спадщини тощо. Надзвичайно важливим є питання простору. Його символічні значення та практичне використання загалом вимагають контекстуалізації в рамках єврейської історії в Центрально-Східній Європі.

Знаковим є те, що конференція, присвячена єврейській спадщині, відбулася у Львові, колишній столиці габсбурзької Галичини, важливому урбаністичному центрі міжвоєнної Польщі, місті, яке свого часу відігравало важливу роль у єврейському міському житті в Центрально-Східній Європі.

На декілька днів Центр міської історії став місцем зустрічі науковців, представників різних напрямків із різних країн. До Львова з'їхалися одні з найкращих фахівців із єврейської проблематики з України, решти Європи та США.

Конференція розпочалася відкриттям виставки «Львів виходить у світ», створеної за підтримки Федерального фонду культури Німеччини. Матеріали для неї Центрою міської історії люб'язно надала Берлінська Фундація «Neue Synagoge – Centrum Judaicum», яка упродовж зимовесні 2007 року експонувала їх у рамках виставки «Wo ist Lemberg?» («Де є Львів?»), що відбувалася в історичних приміщеннях колишньої синагоги на Оранієнштрассе в Берліні.

Виставка складається з дванадцяти сюжетних композицій: вокзал, кав'ярні, конфесії, синагоги, театри, університет, медицина, книжковий базар, друкарні, група «Артес», «Polskie radio Lwów», каплиця Боїмів. Із їхньою допомогою показано мистецькі та наукові здобутки, що виникли у співпраці людей різних національностей, мов та релігій у Львові перед 1939 роком. Це виставка про місто, в якому перехрещувалися культури, мови та релігії Сходу й Заходу, в

якому будували життя польська, єврейська, українська, вірменська й німецька громади. Цього міста вже немає. Війни і насильство зруйнували культурне розмаїття Львова. Єврейське населення загинуло від рук нацистів, польських мешканців примусово виселила радянська влада після Другої світової війни, але пам'ять про це місто залишилася в будинках, вулицях, текстах та історіях. Сьогодні мешканці й гості Львова знову відкривають для себе минуле, і ця виставка покликана стати внеском до такого відкриття, об'єднуючи незнане, забуте й витерте з відомим і знаним.

Експозицію представлено українською, польською й англійською мовами. Виставка триватиме до кінця березня 2009 року.

Конференція складалася з п'яти тематичних панелей. Інавгураційну промову виголосила відома американська

письменниця, авторка книжки «Подорож місцями єврейської спадщини: Путівник Східною Європою» Рут Елен Грубер. Розповідаючи про досвід ревіталізації єврейської спадщини в Європі, письменниця оперувала термінами «уявного» та «реального» єврейського простору, маючи на увазі те, що єврейськими студіями в сучасній Європі займаються здебільшого неєвреї, які, вивчаючи єврейську спадщину, долучаючись і проникаючи в цей реальний простір, витворюють його уявний відповідник.

На першій панелі учасники конференції обговорювали причини занепаду єврейської спадщини та необхідність її ревіталізації. В цій панелі Омер Бартов (Університет Брауна, Провіденс), Леонід Фінберг (Центр юдаїки Національного університету «Києво-Могилянська академія»), Пьотр Пілюк (Соціально-культурна асоціація євреїв Польщі, Варшава) та Хаїм Гертнер (директор архіву Яд Вашему) представили сучасний стан єврейських пам'яток у Центрально-Східному регіоні й розповіли про спроби збирання та опрацювання єврейської матеріальної та духовної спадщини в сучасній Україні. Під час дискусії її модератор Вероніка Вендлярд (Ляйпцизький університет) висловила думку про те, що західним історикам слід відійти від стереотипів про український антисемітизм і, взявши до уваги колективну травму українців, проаналізувати причини їхнього «мовчання» про причетності до вбивств євреїв під час Другої світової війни. Дискутант також наголосила на тих змінах, які відбулися в українській історіографії останніми роками: а саме на тенденції переходу від написання «української історії» України до історії України.

Цього ж дня Сергій Терещенко зробив презентацію одного з проєктів Центру міської історії «Інтерактивний Львів». Цей проєкт інтерактивної карти Львова працівники Центру створили, маючи на меті показати життя міста в історичній перспективі. На цю карту нанесено сучасні об'єкти Львова, але, на відміну від інших інтернет-сторінок міст, мапа показує вплив історії на сучасний стан Львова: його вигляд, функції та соціокультурну систему. (Детальніше про проєкт можна прочитати на сторінці Центру міської історії www.lvivcenter.org.) У рамках цього проєкту представлено міні-проєкти: «Пам'ятники Львова», «Львівські вулиці», «Довкола Староєврейської». З міні-проєкту «Пам'ятники Львова» було показано пам'ятник жертвам львівського гета, з проєкту «Львівські вулиці» (експерт проєкту – Ігор Мельник) – вулицю Староєврейську, площу Коліївщини й інші вулиці, на яких колись жили євреї, з міні-проєкту «Львівські цвинтарі» – старі єврейські кіркути й нове єврейське кладовище, з міні-проєкту «Довкола Староєврейської» (експерт – Оксана Бойко) – сакральні об'єкти єврейських дільниць і каталог мезуз.

Після обіду учасники конференції мали можливість відвідати залишки синагоги Золота Роза / Турей Захав. Про історію цієї споруди, сучасні розкопки та плани щодо відбудовування синагоги розповідали учасникам конференції Юрій Лукомський,

науковий працівник відділу археології Інституту українознавства ім. Крип'якевича, який провів розкопки залишків синагоги, та доктор Сергій Кравцов, який досліджує архітектуру та історію цієї синагоги.

Ця екскурсія була тематично пов'язана з другою панеллю конференції. У доповідях Сергія Кравцова (Університет юдаїки, Єрусалим), Рудольфа Кляйна (Університет св. Стефана, Будапешт), Томаса Губки (Університет Віконсин-Мілвокі) йшлося про архітектуру та мистецько-історичні аспекти матеріальної єврейської спадщини. Боб Мартенс (Віденський технічний університет) розповів про можливості цифрового відображення синагог на прикладі Відня.

Третя панель стосувалася питань міської ревіталізації єврейської пам'яті. Основним питанням, яке ставили доповідачі цієї панелі Самуел Грубер (Сиракузький університет, Нью-Йорк) та Анна Ліпгардт (Університет Констанції), є те, чи можуть колишні центри єврейської культури, як-от Львів і Вільно, відродити і зберегти цю спадщину. В рамках цієї панелі соціолог Наталія Зайцева-Чіпак представила результати соціологічного опитування «Ставлення сучасних львів'ян до єврейської спадщини Львова», що його провів Український центр вивчення громадської думки «Соціформ» на замовлення Центру міської історії.

Четверта панель конференції була присвячена історичній пам'яті про євреїв. На прикладах окремих міст Центрально-Східної Європи різних історичних періодів доповідачі Шелі Саламенскі (Каліфорнійський університет), Петер Ф. Н. Герц (Університет прикладних наук, Еслінген), Дельфіс Бехтель (Паризький університет IV) показали можливості маніпулювання, містифікації, затирання, а також реконструювання історичної пам'яті.

Учасниками останньої панелі були фахівці музейної справи та працівники єврейських музеїв Барбара Кіршенблат-Гімблет (Нью-Йоркський університет, керівник експозиції Музею історії польських євреїв), Сабіне Офе (Бременський університет), Феліцитас Гайман-Спінк (Єврейський музей у Відні), Цілі Кугельман (Єврейський музей у Берліні). Вони поділилися досвідом роботи цих наукових інституцій і роздумували над питанням, як зробити єврейські музеї не тільки привабливими для глядача, а й емоційно змістовними. Директор Музею історії релігій у Львові Зоряна Білик і Максим Мартин, завідуючі юдаїки, представили проєкт створення єврейського музею у Львові на вулиці Староєврейській. Ця панель дала можливість фахівцям музейної справи та єврейській проблематики спільно обговорити ідею єврейського музею у Львові, висловити зауваги, застереження і поради щодо проєкту.

Підною була й завершальна дискусія конференції. В контексті дебатів щодо відродження та збереження єврейської спадщини у Львові особливо жваво обговорювали сучасний стан синагоги Золота Роза. Це питання викликало чимало емоцій і різних, подекуди протилежних позицій: від твердження про необхідність повної відбудови споруди до консервації залишків синагоги.

Наостанок варто зазначити, що Центр міської історії Центрально-Східної Європи планує щороку проводити принаймні одну міжнародну конференцію. Уже в червні 2009 року в Центрі відбудеться чергова міжнародна конференція на тему: «Секс у містах: проституція, сексуальне рабство і сексуальні меншини в Центрально-Східній Європі». Співорганізатором конференції є Інститут австрійських і центральноевропейських студій ім. Вірта при Університеті Алберти (Едмонтон, Канада).

Ірина Маїцева,
Центр міської історії
Центрально-Східної Європи

Центр міської історії Центрально-Східної Європи

Оголошення про конференцію

Секс і місто:

Проституція, сексуальне рабство й сексуальні меншини в Центрально-Східній Європі

Центр міської історії Центрально-Східної Європи у Львові (Україна) та Інститут австрійських і центрально європейських студій ім. Вірта при Університеті Алберти (Едмонтон, Канада) оголошує конференцію, присвячену суспільному контролю та сексуальності в містах Центрально-Східної Європи у XIX столітті з наголосом на явищах «відхилення».

Конференцію співфінансує Центр австрійських досліджень Університету Мінесоти. Можливі теми охоплюють (але не тільки) питання гомосексуальності, проституції, сексуальних злочинів, сексуального рабства. Ми також особливо заохочуємо взяти участь в дискусії щодо торгівлі жінками в сучасній Україні.

Конференція відбудеться 12–13 червня 2009 року в Центрі міської історії Центрально-Східної Європи у Львові (www.lvivcenter.org).

Ми особливо заохочуємо до участі студентів старших курсів. Мови конференції – англійська й українська. Надсилайте, будь ласка, анотацію вашого виступу електронною поштою (300 слів; тема «2009 conference») на адресу Центру міської історії institute@lvivcenter.org до 15 січня 2009 року

